

troost behoeven

Het bereik van het Hebreeuwse woord.

Het Hebreeuwse werkwoord met de drie medeklinkers נ/N, ח/Ch en מ/M, nl. נָחַם / NiChàM, kent geen Qalvormen, wel Niph'al-, Pi'el-, Pu'al- en Hithpa'elvormen. Het komt vaak voor in alle boeken van TeNaKh. Ook Hiph'ilvormen ontbreken. Aan de basis staan dus

de Niph'elvormen

en daaruit blijkt, dat de betekenis een reflexief karakter heeft. In de lexica en de vertalingen wordt onderscheid gemaakt tussen 'medelijden hebben met' en 'zich troosten'. De tweede betekenis wordt beschouwd als het reflexivum van de Pi'el, die algemeen met 'troosten' wordt vertaald. De Pi'el is echter normaliter de vervoeging die aan werkwoorden een intensieve c.q. causatieve betekenis geeft. Wanneer die stelregel ook hier aangehouden wordt, moet de betekenis van de Niph'al anders omschreven worden. Het is belangrijk om vast te houden aan het Nederlandse woord 'troost'. Daarom wordt er hier gekozen voor 'troost behoeven' of 'troost zoeken'

In Gen.6:6 komen we dit woord voor het eerst tegen en wel in deze betekenis (SV):

Toen **berouwde** het den HEERE, dat Hij den mens op de aarde gemaakt had en het smartte¹ Hem aan zijn hart.

Maar de vertaling 'en voorts behoeft/zoeft troost die-JHWH-van-Israël' laat het Hebr. woord sterker uitkomen. De Niph'elvormen komen in meerdere centrale teksten in TeNaKh voor: Ex.32:12 en 14, het hoofdstuk over het gouden kalf; Jer.18:8 en 10; de teksten die we bij de bespreking van Jona 4 al meer dan eens hebben besproken.

Een andere bekende en belangrijke tekst is Jer.31:15 (SV):

Zo zegt de HEERE: Er is een stem gehoord in Rama ...Rachel weent over haar kinderen, zij weigert **zich te laten troosten** over haar kinderen, omdat ze er niet meer zijn.

De meeste vertalingen doen, net als de SV, alsof hier een Hithpa'elvorm staat². Beter is daarom de vertaling: Rachel weigert om 'troost te zoeken'. Deze betekenis heeft het werkwoord ook in Jes.57:6. Dat geldt ook voor Jes.1:24, waar lexica en vertalers nog al eens voor 'wraak nemen' kiezen (SV):

Daarom spreekt de Here HEERE der heirscharen, O wee! Ik **zal Mij troosten** over mijn wederpartijders, Ik zal Mij wreken op mijn vijanden.

De SV vertaalt hier dus correct, al zou de vertaling 'Ik behoef/zoeft troost' beter aansluiten op het volgende woord: 'vandaan van wie mij beëngen'. Maar de NBV vertaalt hier, met velen. 'zich wreken'. Dat Hebreeuwse woord נָקַם / NáQàm volgt er direct op, maar dat wordt geconstrueerd met het voorzetsel עַל / NgàL, terwijl 'troost zoeken/behoeven' geconstrueerd werd met מִן / Min, 'vandaan van'.

De Pi'elvormen

hebben een causatieve betekenis en kunnen overall met 'troosten' of 'vertroosten'

1. Hebr.: de Hitpa'el van het werkwoord עָצַב / NgàTsàB, dat het beste met 'krenken' kan worden vertaald. De reflexieve Hithpa'el dient dan met 'zich gekrenkt voelen' vertaald te worden.
2. NBG, NB; de NBV vertaalt de Niph'al hier passief.

woren vertaald. Ook in deze vervoeging komt het werkwoord voor in vrijwel alle boeken van TeNakh. Mensen troosten elkaar, om het sterven van een beminde. God troost Israël. De bekendste test is wel Jes.40:1 (SV):

Troost, troost mijn volk, zal ulieder god zeggen.

De Pu'elvormen

komen alleen voor in Jes.54:11 en 66:13 en kunnen passief vertaald worden: 'getroost worden'. Deze betekenis kan dus beter niet aan de Niph'al worden gegeven.

De Hithpa'elvormen

komen vaker voor en kunnen overal vertaald worden met 'zich laten troosten', ook in Num.23:19 (SV):

God is geen man, dat Hij liegen zou, noch eens mensenkind, dat het hem **berouwen** zou; zou Hij het zeggen en het niet doen of spreken en niet bestendig maken?

We geven van deze tekst een eigen vertaling³:

Niet (is) een mens(elijke) god en voorts liegt hij,
en een stichtkind van de roodling en voorts laat hij zich troosten ;
hij? zegt hij en is hij niet aan't maken,
en brengt hij in en doet hij niet opstaan.

Het is belangrijk dat het woord 'troost' ook in deze teksten klinkt; de samenhang met de andere teksten is daarvoor te belangrijk.

De afgeleide woorden.

Ze komen allemaal betrekkelijk weinig voor. Het zijn allemaal zelfstandige naamwoorden, die met 'troost', 'troostbehoefte' of ' vertroosting' kunnen worden vertaald. We citeren hier één bekende en belangrijke tekst, nl. Hos.13:14⁴:

-
3. Het wekt bevreemding, dat de liberale Joodse gemeenschap in Nederland heeft ingestemd met de vertaling die de NBV van deze tekst geeft: God is geen mens, dat Hij zijn woord zou breken, of terug zou komen op zijn besluit. Zou beloven en niet vervullen, zijn woord geven en het niet gestand doen?
4. De vertaling van de NBV van deze tekst luidt als volgt: "Dood, zaai de pest om je heen! Dodenrijk, waar zijn je kwellingen? Ik ken geem medelijden meer!" Deze weergave is op zichzelf al sterk interpretatief, maar dat deze vertaling zomaar in de reeds genoemde uitgave TaNaCh is overgenomen wekt verbazing. Deze tekst speelt bovendien in het Nieuwe testament een belangrijke rol, doordat Paulus hem citeert in I Cor.15:55. De LXX vertaalt Hosea 13:14 aldus:
 εκ χειρος αιδου ρυσομαι αυτους / ek cheiros haidou rusomai autous - uit de hand van hades zal ik hen redden,
 και εκ θανατου λυτρωσομαι αυτους / kai ek thanatou lurosomai autous - en uit de gestorvenheid zal ik hen verlossen,
 που η δικη σου, θανατε; / pou hè dikè sou, thanate? - waar jouw straf, gestorvenheid?
 που το κεντρον σου, θανατε; / pou to kentron sou, thanate? - waar jouw prikkel, gestorvenheid?
 Paulus citeert deze tekst aldus in het Grieks:
 που σου, θανατε, το νικος; / pou sou, thanate, to nikos? - waar van jou, gestorvenheid (SV: dood), de overwinning? **Opm.** Het woord δικη / dikè uit de LXX is de weergave van het Hebreeuwse דִּקָּה / DèBèR, dat meestal met 'pest' wordt vertaald (zie de SV), maar ook met prikkel, terwijl het is afgeleid van de stam DBR, waarvan de Pi'elvormen met 'spreken' worden vertaald en het afgeleide subst. DábàR met woord/zaak, maar waarvan de basisbetekenis 'inbrengen' is; het subst. DèBèr is dus een 'inbracht(sel)', terwijl Paulus, waarschijnlijk uit het hoofd citerend, spreekt over een νικος / nikos, een overwinning', omdat hij daaraan vooraf Jes.25:8 citeert: Hebr. (eigen vert.)Hij verslindt de gestorvenheid voor viering en voortduur; LXX: κατεπιεν ο θανατος ισχυσας / katepien ho thanatos ischusas - de gestorvenheid verdrinkt voorgoed; Paulus, die hier dezelfde Gr.vertaling heeft als Theodotion: κατεποθην ο θανατος εις νικος - verdronken werd(?) de gestorvenheid in overwinning. Tenslotte de laatste woorden uit Hosea

SV

Doch Ik zal ze uit de macht van het dodenrijk verlossen, Ik zal ze vrij maken van den dood; o dood! waar zijn uw pestilentieën? dodenrijk! waar is uw verderrf? **berouw** zal voor mijn ogen verborgen zijn.

Eigen vertaling

Vandaan uit de hand van de oergroeve ben ik hen aan het loskopen, vandaan van de gestorvenheid ben ik hen aan 't verlossen; waar? jouw inbrachtsels, gestorvenheid; waar? jouw prikkel, oergroeve; troost is zich aan't verstoppen vandaan van mijn welogen.

Het gaat in deze tekst niet om berouw en ook niet om medelijden. Het gaat over de 'troost', een behoefte aan troost die nu niet meer gevoeld wordt, die zich 'verstoppen' kan.

De gevolgen voor de betekenis van de teksten.

Het woord **נָחַם** / NáChàm speelt een centrale rol in alle boeken van TeNakh. Het is een begrip dat in de profetische verkondiging aangaande die-JHWH-van-Israël domineert. Omdat het in de Hebreeuwse tekst van TeNaKh overal te horen en te lezen is, dient het ook in de Nederlandse vertaling overal herkenbaar te zijn.

Die-JHWH-van-Israël heeft troost, zoekt troost, geeft troost, laat zich troosten, omdat er kwaad is en schending en vernietiging en onrecht en geweld. Troost en vertroosting bepalen de manier waarop kwaad en schending tegen gegaan worden. En dat troost zoeken en vertroosten zoekt Hij bij Israël. En de profetische gestalte van Israël is zijn bondgenoot daarin.

In de LXX wordt het Hebreeuwse **נָחַם** / NáChàm consequent door het Griekse **παρακαλεω** / parakaleo vertaald, hoewel dat eigenlijk 'toeroepen' betekent, of 'erbij roepen', 'ad-vocare' in het Latijn. Het krijgt echter de betekenis 'iemand bijstaan': en dat is 'troosten'. In het Engels is dit oudsaksische woord te horen in 'trust', dat we met 'vertrouwen' vertalen. Het gaat om nabijheid, om gemeenschap, om een gezamenlijk perspectief, om met goed het kwaad tegen te gaan en met leven de dood. Het Hebreeuws dient hier zeker (maar waar niet?) het Grieks te vullen. Dit Griekse **παρακαλεω** / parakaleo, dit 'naast zich roepen' is 'troosten'. En via dit Griekse woord domineert het ook de Jezusgeschriften. De heilige wind/geest, de heilige beluchting/beluchter⁵, die Jezus 'overlevert' (Joh.19:30) en op zijn leerlingen blaast (Joh.20:22,23) en die God uitstort op de eerste Pinksterdag als vurige tongen, die even vurig in alle talen spreken, dat is de troostbrenger uit TeNaKh. Maar ook het Grieks moet klinken: want de ecclesia kuriakè, de geroepenschap van deze machtiger Jezus, is de plaats waar paraklèsis ontvangen kan worden, waar mensen 'zich erbij geroepen kunnen weten', ' vertroost worden'.

13:14:

LXX: που το κεντρον σου, αιδη; / pou to kentron sou, haidè? - waar jouw prikkel, hades?

Paulus: που σου, θανατε, το κεντρον; / pou sou, thanate, to kentron?

De NBV staat met zijn vertaling van dit cruciale vers in geen enkele traditie en interpreteert op eigen gezag. Past deze interpretatie werkelijk in de Joodse traditie?

5. Hebr.: נָחַם / RuWàCh, Gr.πνευμα / pneuma.